

Civilā aizsardzība un katastrofas pārvaldīšana

1. modulis. Ievads

Izstrādāts Eiropas Komisijas Civilās aizsardzības finanšu instrumenta „Track1” programmas projekta “Visaptverošas civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas apmācības izveide valsts institūcijām, pašvaldību civilās aizsardzības komisijām, augstskolām, Ugunsdrošības un civilās aizsardzības koledžai, kā arī drošības padomu izveide sabiedrībai” (ECHO/SUB/2022/TRACK1/884396) ietvaros

Finansē
Eiropas Savienība

Valsts ugunsdzēsības
un glābšanas dienests

Mērķi

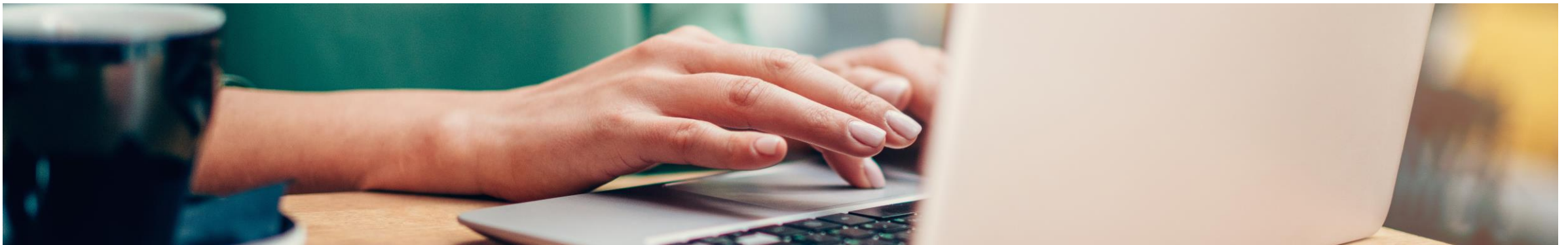
- ▶ Iepazīstināt apmācības dalībniekus ar:
 - civilās aizsardzības jēdzienu
 - civilās aizsardzības uzdevumiem
- ▶ Sniegt ieskatu civilās aizsardzības vēsturē

Sasniedzamie rezultāti

Apmācības dalībnieki:

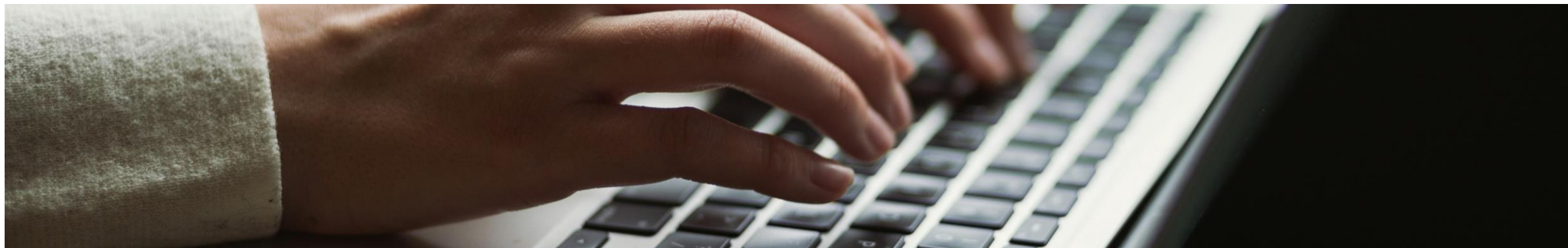
- ▶ prot paskaidrot, kas ir civilā aizsardzība;
- ▶ var nosaukt civilās aizsardzības uzdevumus, paskaidrot to komplekso raksturu;
- ▶ var pastāstīt par civilās aizsardzības sistēmas vēsturiskās attīstības svarīgākajiem notikumiem.

Satura rādītājs

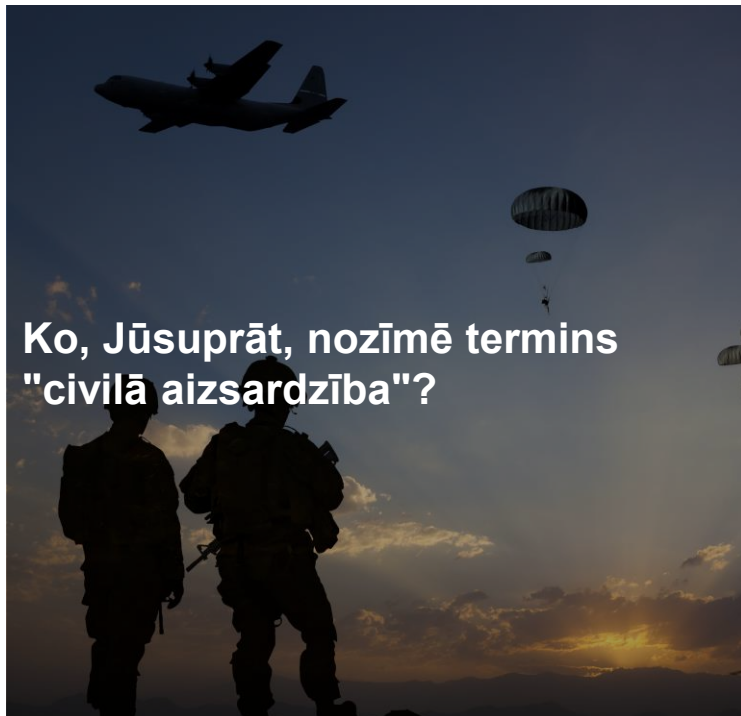
- 1.1. Civilās aizsardzības jēdziens
- 1.2. Civilās aizsardzības sistēmas uzdevumi
- 1.3. Ieskats civilās aizsardzības vēsturē

The background image shows riot police in full gear, including helmets and shields, standing in a line. The scene is slightly blurred, suggesting a focus on the text overlay. The police are wearing olive green uniforms and helmets. One helmet in the foreground has the number '19' and '7' on it. The overall tone is serious and authoritative.

1.1. Civilās aizsardzības jēdziens

Apmācību dalībnieku izpratne un saskarsme ar civilo aizsardzību

Lūdzu, miniet piemērus!

Civilās aizsardzības jēdziens

Civilās aizsardzības un katastrofu pārvaldīšanas likumā noteiktā definīcija:

Pasākumu kopums:

Organizatorisku

Inženiertehnisku

Ekonomisku

Finansiālu

Sociālu

Izglītojošu

Zinātnisku

kurus īsteno:

- Valsts institūcijas,
- Pašvaldību institūcijas
- Sabiedrība

lai **nodrošinātu** cilvēku, vides un īpašuma **drošību**,

lai **īstenotu** atbilstošu **rīcību** katastrofas un katastrofas draudu gadījumā

Katastrofas jēdziens

Civilās aizsardzības un katastrofu pārvaldīšanas likumā noteiktās definīcijas:

Katastrofa

Notikums, kas izraisījis cilvēku upurus un apdraud cilvēku dzīvību vai veselību, nodarījis kaitējumu vai radījis apdraudējumu cilvēkiem, videi vai īpašumam, kā arī radījis vai rada būtiskus materiālos un finansiālos zaudējumus un pārsniedz atbildīgo valsts un pašvaldības institūciju ikdienas spējas novērst notikuma postošos apstākļus.

Katastrofas draudi

Situācija, kad risku novērtējums, prognozes, informācija vai citi apstākļi pamatoti liecina par katastrofas iespējamību.

1.2. Civilās aizsardzības sistēmas uzdevumi

Civilās aizsardzības sistēmas uzdevumi (1/6)

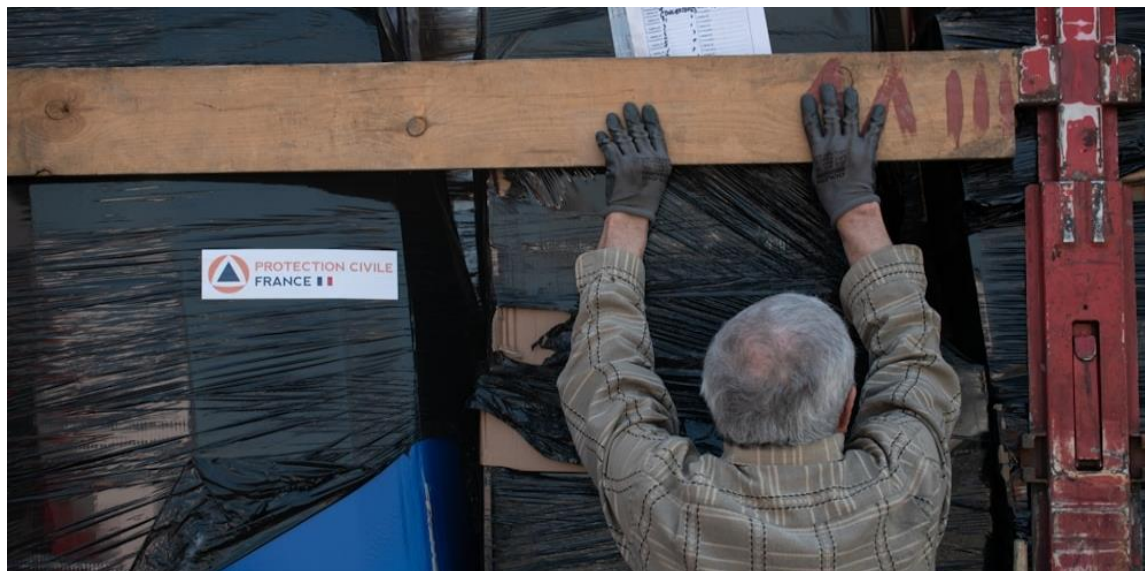
- 1** Nodrošināt cilvēku, vides un īpašuma **drošību**
- Pēc iespējas **nodrošināt** sabiedrībai minimāli nepieciešamās **pamatvajadzības** katastrofas vai katastrofas draudu gadījumā
- Savlaicīgi **prognozēt** katastrofas draudus
- Plānot un savlaicīgi veikt **preventīvos** pasākumus
- Sniegt **palīdzību** katastrofā cietušajiem un mazināt kaitējumu, ko katastrofa radījusi vai var radīt cilvēkiem, videi un īpašumam
- Plānot un veikt **atjaunošanas** pasākumus
- Normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā sniegt un saņemt **starptautisko palīdzību**
- Atbalstīt valsts aizsardzības sistēmu**, ja noticis militārs iebrukums vai sācies karš

Civilās aizsardzības sistēmas uzdevumi (2/6)

1

Nodrošināt cilvēku, vides un īpašuma drošību.

2

Pēc iespējas nodrošināt sabiedrībai minimāli nepieciešamās pamatvajadzības katastrofas vai katastrofas draudu gadījumā.

Civilās aizsardzības sistēmas uzdevumi (3/6)

3

Savlaicīgi prognozēt katastrofas draudus.

4

Plānot un savlaicīgi veikt preventīvos pasākumus.

Apmācība

Informēšana

Riska novērtēšana

Tehnoloģiju uzlabošana

Rīcības plānu izstrāde

Praktiskās mācības

Civilās aizsardzības sistēmas uzdevumi (4/6)

5

Sniegt palīdzību katastrofā cietušajiem un mazināt kaitējumu, ko katastrofa radījusi vai var radīt cilvēkiem, videi un īpašumam.

6

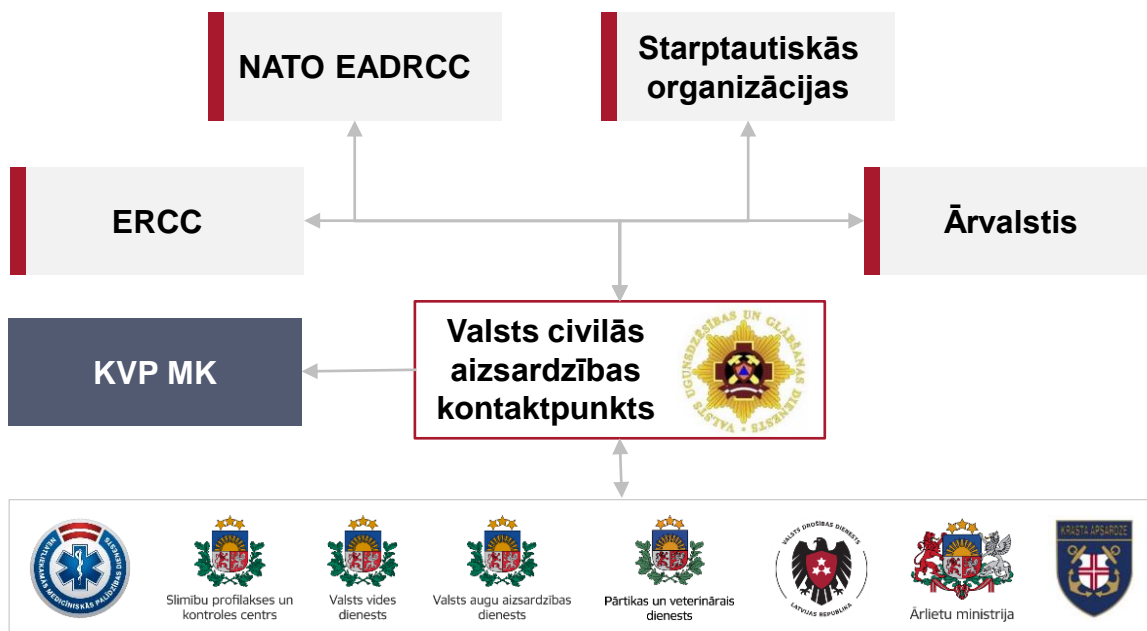
Plānot un veikt atjaunošanas pasākumus.

Civilās aizsardzības sistēmas uzdevumi (5/6)

7 Normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā sniegt un saņemt starptautisko palīdzību.

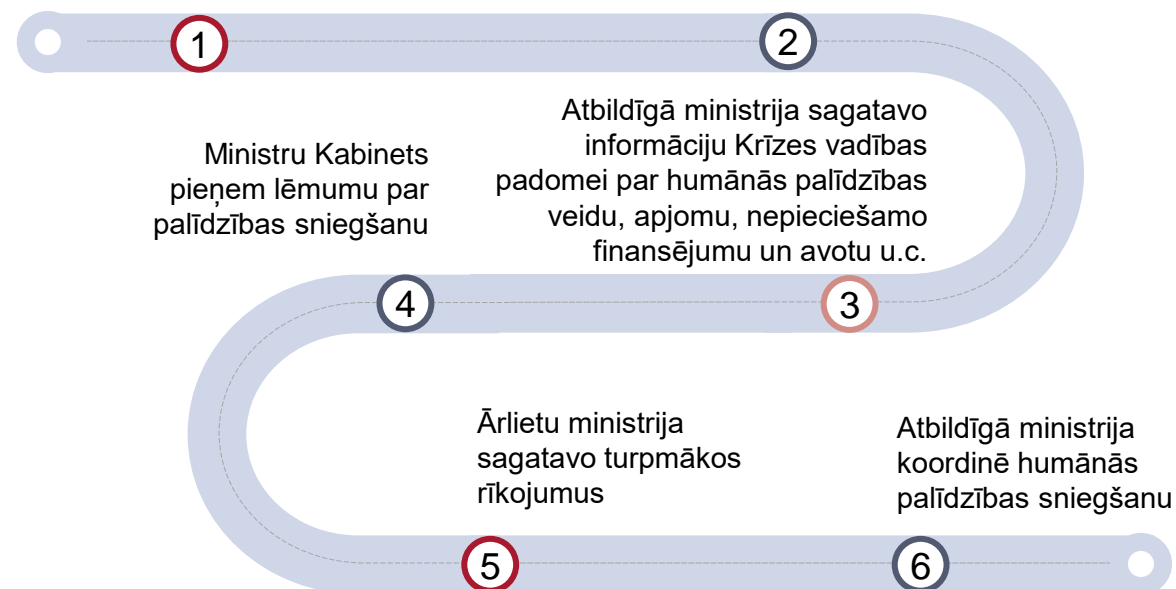
Palīdzības pieprasīšanas mehānisms

Palīdzības sniegšanas mehānisms

Valsts civilās aizsardzības kontaktpunkts saņem starptautisko humānās palīdzības pieprasījumu

Valsts civilās aizsardzības kontaktpunkts nekavējoties informē atbildīgo ministriju

Civilās aizsardzības sistēmas uzdevumi (6/6)

8

Atbalstīt valsts aizsardzības sistēmu, ja noticis militārs iebrukums, vai sācies karš.

Atbilstoši Nacionālās drošības likumam:

Kara vai tā pieteikšanas gadījumā par nacionālo drošību un valsts aizsardzību atbildīgajām amatpersonām nav tiesību atteikties aizsargāt valsti un sabiedrību.

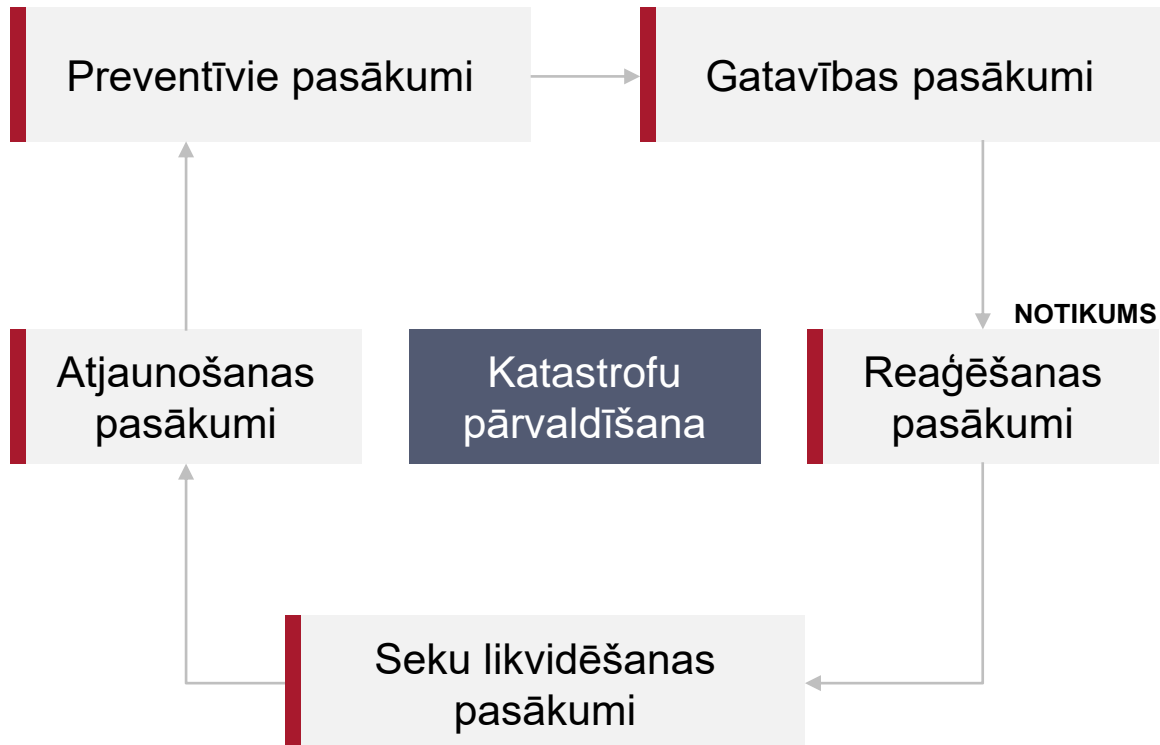
Ministru kabinets atbild par valsts apdraudējuma pārvarēšanu un tā seku likvidēšanu.

Katastrofas pārvaldīšanas pasākumu kopums, kuri tiek veikti, lai nodrošinātu civilās aizsardzības uzdevumu izpildi

Civilās aizsardzības un katastrofu pārvaldīšanas likumā noteiktais pasākumu kopums:

Preventīvie un gatavības pasākumi

Preventīvie pasākumi

Pasākumu kopums, kuri tiek veikti, lai novērstu vai mazinātu katastrofas draudus.

Piemērs:

MK noteikumi "Noteikumi par sākotnējo plūdu riska novērtējumu, plūdu kartēm un plūdu riska pārvaldības plānu"

Preventīvie un gatavības pasākumi Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas mācības

Iedalījums pēc mēroga:

1

Vietēja līmeņa mācības, kurās pārbauda gatavību vietēja mēroga katastrofai.

2

Reģionāla līmeņa mācības, kurās pārbauda gatavību reģionāla mēroga katastrofai.

3

Valsts līmeņa mācības, kurās pārbauda gatavību valsts mēroga katastrofai.

4

Starptautiska līmeņa mācības, kurās pārbauda vairāku valstu mācību dalībnieku rīcības koordināciju un sadarbību katastrofu pārvaldīšanā

Iedalījums pēc norises veida un mērķiem:

- **Teorētiskās mācības** – diskusijveida mācības, lai pārbaudītu teorētiskās zināšanas, sadarbības iespējas starp iesaistītajiem mācību dalībniekiem, kā arī izvērtētu to prasmi novērtēt situāciju un pieņemt lēmumus.
- **Praktiskās mācības** – mācības ar apdraudējuma imitāciju, personāla un tehnikas iesaistīšanu, lai pārbaudītu iesaistīto mācību dalībnieku koordinētu rīcību civilās aizsardzības sistēmas uzdevumu izpildē.
- **Kompleksās mācības** – mācības, kas apvieno teorētisko un praktisko mācību sadaļu.

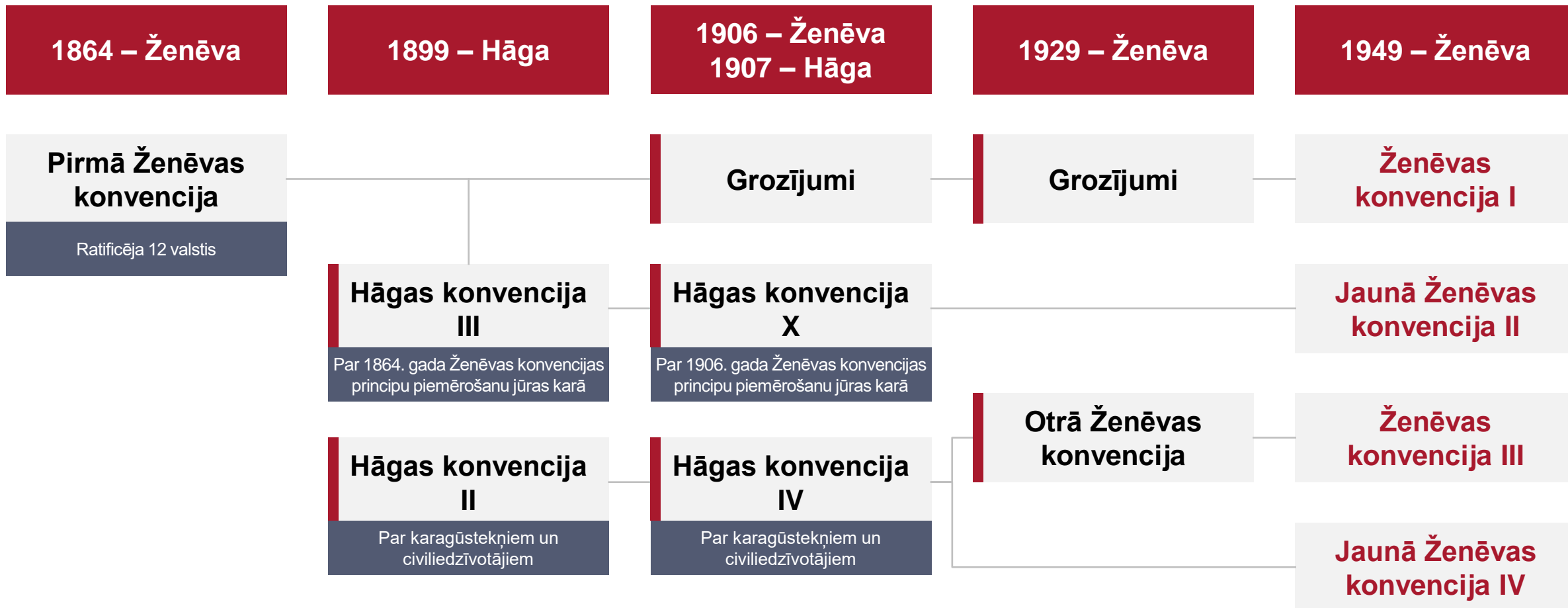

1.3. Ieskats civilās aizsardzības attīstības vēsturē

Ženēvas konvencijas attīstība un nozīme civilajā aizsardzībā

Ženēvas Konvencija – pirmā starptautiskā vienošanās par civilpersonu aizsardzību kara laikā un stūrakmens mūsdienu starptautiskajiem cilvēktiesību likumiem. Tā aizsargā civiliedzīvotājus, kas nonākuši karadarbības zonā un gūstekņus.

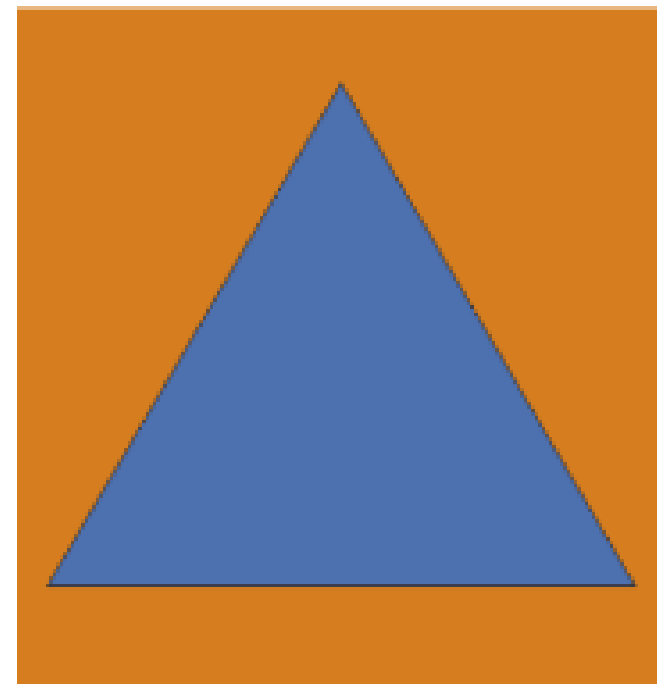
IV Ženēvas konvencija

Pirmās trīs konvencijas attiecas uz karavīriem, bet IV Ženēvas konvencija – tieši uz civiliedzīvotāju humāno aizsardzību kara zonā.

Īsumā par IV Ženēvas konvenciju

- Pieņemta: 1949. gada 12. augustā
- Stājās spēkā: 1950. gada 21. oktobrī
- Ratificējušas 196 valstis
- Par civilpersonu aizsardzību kara laikā
- Sevišķa aizsardzība civiliedzīvotājiem, sievietēm un bērniem
- Aizliedz bezmērķīgu personiskā īpašuma, sabiedrisko, kooperatīvo organizāciju un valsts īpašuma iznīcināšanu

Civilās aizsardzības simbols, kas noteikts IV Ženēvas konvencijā

Ženēvas konvencija mūsdienās

Papildprotokoli

Laika gaitā 1949. gada konvencija tikusi papildināta ar trīs papildprotokoliem:

- I Protokols (1977) par cietušo aizsardzību starptautiskajos bruņotajos konfliktos
- II Protokols (1977) par cietušo aizsardzību nestarptautiskajos bruņotajos konfliktos
- III Protokols (2005) par papildu atšķirības emblēmas apstiprināšanu

Mākslīgā intelekta un autonomo ieroču sistēmu attīstība ir radījusi izaicinājumus Ženēvas konvencijas interpretēšanā un piemērošanā.

Civilās aizsardzības sistēmas attīstība Latvijā

1934

Likums "Par pasīvo aizsardzību pret uzbrukumiem no gaisa"

1956

Vietējā pasīvā pretgaisa aizsardzības sistēma iekļauta valsts aizsardzības sistēmā

1986

Galvenā prioritāte – gatavība likvidēt miera laika avārijas un katastrofu sekas

2016

Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likums

1945**(Hirosima, Nagasaki)**

Aizsardzība pret kodolkaru

1961**(Černobiļas avārija)**

Pārveide par civilo aizsardzību, uzdotot aizsargāt iedzīvotājus un tautsaimniecību kara apstākļos un miera laikā katastrofu gadījumā

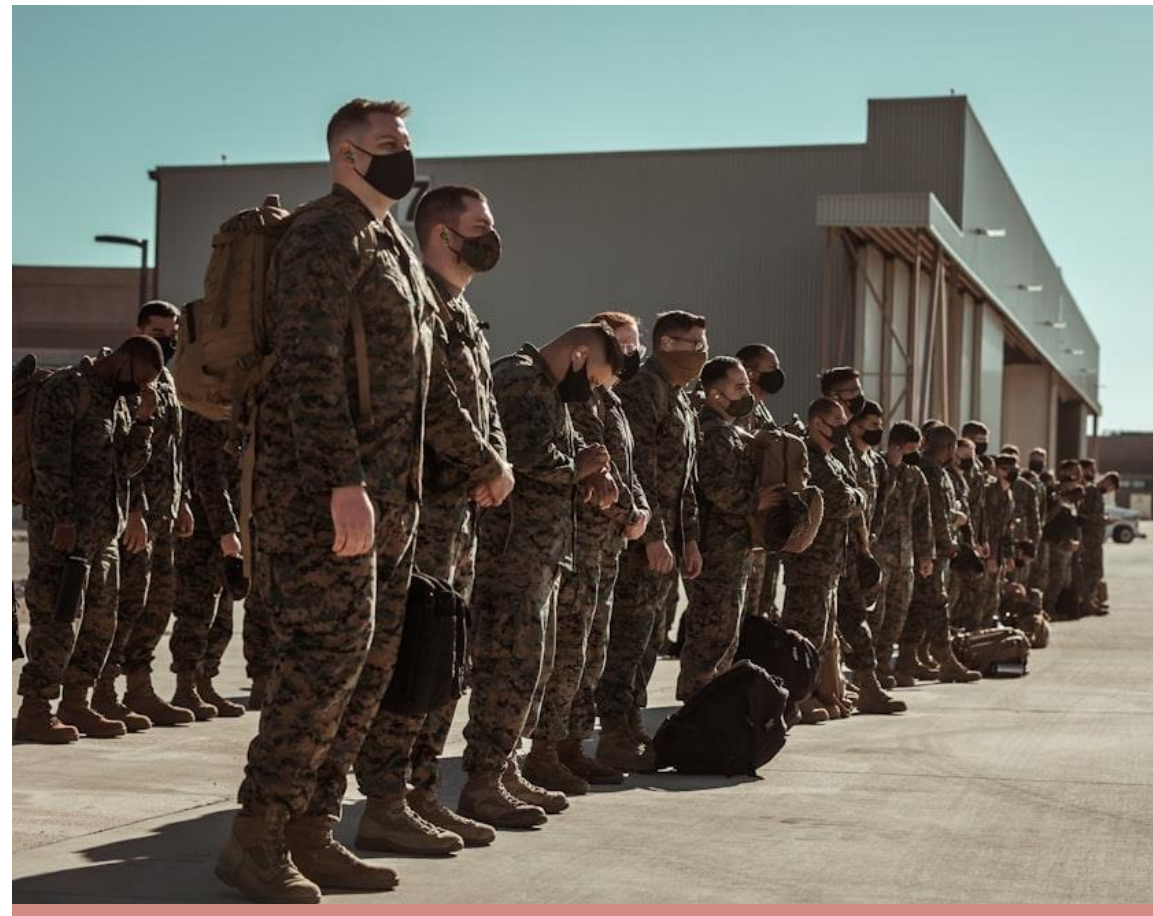
1991, 1992

- Latvijas Republika ratificē Ženēvas konvenciju
- Uzsākta civilās aizsardzības sistēmas reorganizācija, uz Latvijas Republikas Civilās aizsardzības štāba bāzes izveidots Civilās aizsardzības operatīvais centrs
- Likums „Par Latvijas Republikas civilo aizsardzību”

Kopsavilkums

Būtiskākie civilās aizsardzības sistēmas mērķi:

- Civilās aizsardzības sistēmai ir **jāsniedz palīdzība iedzīvotājiem katastrofu laikā** un jāpaaugstina viņu pašu noturība un rīcībspēja.
- Civilā aizsardzība nozīmē, ka valsts **un sabiedrība ir gatavi savlaicīgiem brīdinājumiem**, glābšanas operācijām, evakuācijai, patvertnēm, pirmajai palīdzībai un katastrofu medicīnai, neatliekamajai sociālajai, psiholoģiskajai u.c. palīdzībai.
- Pamats civilai aizsardzībai ir **cilvēku spēja pasargāt sevi** un citam citu krīzes situācijās, kamēr ierodas palīdzība.

Izmantotie avoti

- ◆ Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likums. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/282333>
- ◆ Ministru kabineta 2017. gada 12. decembra noteikumi Nr. 722 "Starptautiskās palīdzības pieprasīšanas kārtība". Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/295779>
- ◆ Ministru kabineta 2017. gada 12. decembra noteikumi Nr. 721 "Humānās palīdzības saņemšanas un sniegšanas kārtība". Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/295778>
- ◆ Nacionālās drošības likums. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/14011>
- ◆ Riigikogu. Eesti julgeolekupoliitika alused. Pieejams: https://www.riigiteataja.ee/aktlisa/3280/2202/3001/julgeolekupoliitika_2023.pdf
- ◆ Wikipedia. Geneva Conventions. Pieejams: https://en.wikipedia.org/wiki/Geneva_Conventions